

اگر بتوانیم همهی مردم دنیا را واکسینه کنیم، بر بحران تغییرات اقلیمی هم غلبه خواهیم کرد

آبیجیت بنرجی

استر دوفلو

بر اساس آخرین برآورد صندوق بین‌المللی پول، واکسیناسیون ۴۰ درصد از جمعیت جهان تا پایان سال جاری و ۶۰ درصد آن تا میانه‌ی سال 2022، فقط پنجاه میلیارد دلار هزینه خواهد داشت. این صندوق، آخرین نهادی است که به نفع برنامه‌ی واکسیناسیون جهانی برای کنترل کووید 19، با دیگران هم‌صدا شده است. هرچند این نهاد بر منافع اقتصادی سرشار حاصل از واکسیناسیون جهانی تأکید کرده است اما برای به راه انداختن کارزاری جهانی، دلیل قاطع دیگری هم وجود دارد.

اگر قرار است که کشورها برای کنترل بحران اقلیمی با یکدیگر همکاری کنند، اجرای برنامه‌ی واکسیناسیون جهانی امری حیاتی خواهد بود. موفقیت در این برنامه، نیازمند تحویل به موقع واکسن، تأمین منابع، ابتکار، نوآوری و نیز مشارکت و همکاری صحیح میان کشورهای ثروتمند و فقیر است؛ شیوه‌ی اقدامی که برای مقابله با بحران اقلیمی هم ضروری است. کنفرانس سازمان ملل متحد در موضوع آب‌وهوا

که قرار است در نوامبر تشکیل شود، فرصت خوبی خواهد بود برای ایجاد این مشارکت و (Cop26) همکاری. اما موفقیت در این زمینه مستلزم آن است که کشورهای ثروتمند به تعهدات اولیه‌ی خود مبنی بر تأمین و تحویل جهانی واکسن عمل کنند.

همان‌طور که اوضاع فعلی نشان می‌دهد، امکان دسترسی به واکسن شدیداً نابرابر است. در حالی که در اکثر نقاط دنیا حتی کارکنان حوزه‌ی سلامت و نیز سالمندان همچنان منتظر دریافت واکسن هستند، آمریکا واکسیناسیون کودکان را هم شروع کرده است. تا پایان ماه آوریل، کمتر از ۲ درصد از جمعیت آفریقا واکسن زده بودند، در حالی که تا این زمان، ۴۰ درصد از مردم آمریکا و ۲۰ درصد از جمعیت اروپا، دست‌کم، دوز اول واکسن را دریافت کرده بودند. هندوستان که یکی از عمده‌ترین تولیدکنندگان واکسن در سطح جهان است، فقط ۳ درصد از جمعیت خود را کاملاً واکسینه کرده و هم اکنون نیز درگیر کابوس موج دوم است؛ وضعیتی که این کشور را مجبور کرده است که صادرات واکسن را متوقف کند.

از همان ابتدا معلوم بود که اوضاع به این منوال پیش خواهد رفت. به‌رغم گفت‌وگوهای مفصل درباره‌ی همکاری و همبستگی در آغاز شیوع این بیماری عالم‌گیر، کشورهای ثروتمند ظرفیت تولید واکسن را فقط در حد رفع نیازهای خودشان تأمین کردند و بعد هم به منابع جهانی فشار آوردند. در ماه مارس، کشورهای پردرآمد که فقط ۱۶ درصد از جمعیت دنیا را تشکیل می‌دهند، تا ۵۰ درصد از دوز واکسن‌های تولیدی را خریداری کردند. از آن زمان تاکنون، تنها ۸۰ میلیون از دو میلیارد واکسن وعده داده‌شده‌ی برنامه‌ی «تسریع دسترسی به ابزار مقابله با کووید-19»، از جمله طرح کوواکس وابسته به سازمان ملل، به کشورهای فقیر تحویل داده شده است. علت چیست؟ آمیزه‌ای از تعداد ناکافی صندوق‌های اهداکننده‌ی کمک و رقابت ثروتمندترین کشورها برای دریافت واکسن بیشتر؛ کشورهایی که نه تنها در صورت لزوم از عهده‌ی پرداخت قیمت‌های بالا برمی‌آیند بلکه می‌خواهند میلیون‌ها دوز اضافی را نیز برای آینده‌ی خود ذخیره کنند. بر اساس برآورد بنیاد بیل و ملیندا گیتس، کشورهای ثروتمند، در پایان امسال، تا یک میلیارد دوز اضافی در اختیار خواهند داشت.

در این مدت، این بی‌عدالتی‌ها در عرصه‌ی سیاست‌های اقتصادی هم انعکاس یافت. در حالی که کشورهای ثروتمند، بیش از ۲۰ درصد از تولید خالص ملی خود را برای کمک به خروج شهروندانشان از بحران کرونا هزینه کردند، کشورهای فقیر فقط توانستند ۲ درصد از این شاخص را مصرف کنند. بر اساس برآوردها از زمان شروع همه‌گیری کرونا، صد میلیون نفر به تعداد افرادی که در فقر مطلق زندگی می‌کنند افزوده شده است. کشورهای در حال توسعه که در صدد قرنطینه‌ی کامل هستند، گرفتار ضرورتی دوسویه شده‌اند؛ یا باید به فاجعه‌ای اقتصادی تن در دهند (برای مثال، اولین قرنطینه‌ی عمومی هندوستان تقریباً به اندازه‌ی یک چهارم تولید ناخالص داخلی آن کشور زیان به بار آورد) یا تلفات فزاینده‌ی شهروندان خود را بپذیرند.

شکست اخلاقی فاجعه‌بار کشورهای ثروتمند در کمک به کشورهای فقیر، فقط می‌تواند بدگمانی عمیق اکثر کشورهای در حال توسعه را تشدید کند؛ زیرا آنها می‌بینند که به‌رغم گفت‌وگوهای فراوان پیرامون همکاری جهانی و منافع مشترک، اکنون که ایام سختی و دشواری فرا رسیده است، این کشورها، فقط به فکر خودشان هستند، رفتاری که اگر به تلاش‌های جهانی برای مقابله با بحران تغییرات اقلیمی هم سرایت کند، بسیار زیان‌بار خواهد بود. تعهدات فداکارانه‌ی اغلب کشورهای در حال توسعه - از جمله بنگلادش، چین، اندونزی، تنها وقتی ثمربخش خواهد بود که Cop26 مکزیک، نیجریه و پاکستان - در جهت اجرای مصوبات کشورهای مثل آمریکا، بریتانیا، آلمان، فرانسه و کانادا به تعهدات خود عمل کنند.

کشورهای در حال توسعه، با پذیرش کاهش انتشار گاز دی‌اکسیدکربن نه تنها عملاً رشد اقتصادی خود را محدود می‌کنند بلکه شاید مجبور شوند از تجهیزات آلاینده‌ی ارزان قیمت، مثل دستگاه تهویه مطبوع که در کوتاه‌مدت از آنها در مقابل آب و هوای متغیر محافظت می‌کند، چشم‌پوشند. اما این فداکاری فقط وقتی نتیجه می‌دهد که کشورهای ثروتمند هم انتشار گازهای کربنی را بیش از پیش کاهش دهند. اگر هر یک از ما وظیفه‌ی خود را به درستی انجام ندهیم، مثل این است که روی عرشه‌ی یک کشتی در حال غرق شدن، فقط به فکر تغییر محل صندلی خود باشیم. بعد از کووید19، کشورهای فقیر با این پرسش مواجه خواهند بود که چه تضمینی وجود دارد که وقتی فاجعه‌ی بعدی رخ دهد و فشارهای داخلی افزایش یابد، کشورهای ثروتمند از تعهدات خود سرباز نزنند؟ آری، موفقیت در این عرصه مشروط به وجود اعتماد است.

در ماه مارس، کشورهای پردرآمد که فقط ۱۶ درصد از جمعیت دنیا را تشکیل می‌دهند، تا ۵۰ درصد از دوز واکسن‌های تولیدی را خریداری کردند.

در باب تغییرات اقلیمی کاملاً متعهد بمانند، Cop26 حتی اگر کشورهای ثروتمند نسبت به سیاست‌های بسیار بعید است که کشورهای در حال توسعه از برنامه‌های تعیین‌شده پیروی کنند. از فقرای جهان می‌خواهند فداکاری کنند تا اشتباهات پیشین کشورهای ثروتمند در مورد رشد عنان‌گسیخته جبران شود. این کشورها نشان داده‌اند که به رفاه و آسایش ملت‌های فقیر چندان بها نمی‌دهند، و این واقعیتی بسیار دلسردکننده است. از آنها طلب Cop26 کاملاً منطقی است که کشورهای در حال توسعه، به سبب گزینه‌های سخت‌تری که وابسته به J-PAL می‌کند، خواهان جبران خسارات باشند. پژوهش‌های همکاران ما در آزمایشگاه (King Climate Action) که مجری طرح آب‌وهوایی پادشاه (MIT) مؤسسه‌ی فناوری ماساچوست است، نشان می‌دهد که این نوع جبران‌های مشروط نتیجه‌بخش است. برای مثال، در اوگاندا، پول دادن به زمین‌داران به ازای قطع نکردن درختان، پدیده‌ی جنگل‌زدایی را متوقف کرده و انتشار گازهای کربنی را تا کمتر از یک دلار در هر تن کاهش داده است. پژوهش‌گران، مشغول مطالعه‌ی ده‌ها طرح نوآورانه‌ی دیگر نیز هستند، طرح‌هایی که از مشوق برای کاهش انتشار دی‌اکسیدکربن تا کاهش سوزاندن محل کشت محصولات را دربرمی‌گیرند و می‌توانند در سراسر جهان به کار گرفته شوند.

اما این طرح‌ها و برنامه‌ها، فقط وقتی کارآیی دارند که کشورهای در حال توسعه از پرداخت‌های جبرانی مطمئن باشند. چنین قراردادهایی هم‌اکنون گذاشته شده است: از جمله، کشورهای توسعه‌یافته رسماً پذیرفته‌اند که برای رفع نیازهای شدید ناشی از اقدامات کاهش‌ی و انطباقی کشورهای در حال توسعه، کمک سالانه به صندوق فضای سبز را تا سقف صد میلیارد دلار افزایش دهند. اما اکنون مسئله این است که آیا کشورهای در حال توسعه و شهروندانشان از پایبندی کشورهای ثروتمند به تعهدات خود اطمینان خواهند داشت یا خیر.

حال مسئله این است که چطور می‌توانیم اطمینان از دست‌رفته را بازیابیم؟ در پاسخ به چند نکته اشاره می‌کنیم: سرمایه‌گذاری برای واکسیناسیون مردم جهان، فرصتی است برای جبران خسارت‌هایی که در سال گذشته وارد شده است. پنجاه میلیارد دلاری که صندوق بین‌المللی پول در نظر گرفته است، در مقایسه با آنچه آمریکا و اروپا تا کنون صرف مبارزه با کووید-19 کرده‌اند، چندان چشمگیر نیست. البته باید گفت که در این مسیر، فقط پول کفایت نمی‌کند زیرا واکسن‌ها را باید اول تولید و ذخیره کرد و بعد به متقاضیان تحویل داد. شرکت‌های دارویی باید تشویق شوند که سود حاصل از مالکیت معنوی تولیدات خود را در اختیار دیگران قرار دهند؛ برای اجتناب از تنگناها، زنجیره‌ی تحویل مواد اولیه برای تولید واکسن باید تداوم یابد؛ سپس باید به شدت تلاش کرد تا فرایند واکسیناسیون در کشورهای در حال توسعه به نحو شایسته‌ای اجرا شود.

نشانه‌های ضعفی موجود است دال بر این که هم‌اکنون دنیا در مسیر درست حرکت می‌کند. اخیراً کشورهای عضو گروه 20 بر «اهمیت رفع کسری بودجه‌ی برنامه‌ی تسریع دسترسی به ابزار مقابله با کووید-19» صحنه نهاده‌اند؛ و کوواکس هم موافقت‌نامه‌ای را امضاء کرده تا دویست میلیون دوز از واکسن جانسون و جانسون را خریداری کند. آمریکا و اروپا هم پذیرفته‌اند که تعداد نسبتاً اندکی از دوزهای استفاده نشده را (به ترتیب 80 و 100 میلیون عدد) به دیگران اهدا کنند. دولت بایدن هم گفته حاضر است تا حدی از حق انحصاری شرکت‌های دارویی برای تولید واکسن کووید-19، چشم‌پوشی می‌کند؛ امری که بی‌تردید، این شرکت‌ها را بخواهد انگیزت برای خود، شرکایی دست‌وپا کنند و تولید واکسن را افزایش دهند. رؤسای سازمان تجارت جهانی، بانک جهانی، صندوق بین‌المللی پول و سازمان بهداشت جهانی هم با طرح صندوق بین‌المللی پول موافقت کرده‌اند.

اما به‌رغم این طرح‌ها و کارها، همچنان کاستی و سکون چشمگیری وجود دارد. موفقیت در واکسیناسیون جهانی فرصت خوبی است برای این که نشان دهیم سخن گفتن از جامعه‌ای واحد و سرنوشتی مشترک، چیزی بیش از الفاظ است. برای اثبات این امر، بیایید از واکسیناسیون شروع کنیم.

برگردان: افشین احسانی

آبجیت بنرجی استاد اقتصاد در بنیاد فورد در دانشگاه ام آی تی، و استر دوفلو استاد اقتصاد در برنامه‌ی «فقرستیزی و اقتصاد توسعه»ی عبداللطیف جمیل در همان دانشگاه است. این زوج برندگان جایزه‌ی جهانی نوبل اقتصاد در سال ۲۰۱۹ و نویسندگان کتاب **اقتصاد خوب برای دوران سخت** (۲۰۱۹) هستند. آنچه خواندید برگردان این مقاله با عنوان اصلی زیر است

Abhijit Banerjee & Esther Duflo, 'If we can vaccinate the world, we can beat the climate crisis', The Guardian, 5 June 2021.

سایت آسو